Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

НАПЕРАД

Беларуская радыкальная тыднёвая часопіс.

Цана асобнага нумару **20 гр.**

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская 8, кв. 3.

Прыймо інтэрэсантаў ад 11 да 12 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: за 1 год—7 зл., за паўгоду—3 зл. 50 гр., за 3 мес.—2 зл., за 1 мес.—75 гр.

Год I. Вільня, 12 сьнежня 1929 г. №. 1.

Ад рэдакцыі.

Блізу поўная адсутнасьць беларускае прэсы, якая зьяўляецца вынікам зусім ненармальных варункаў жыцьця Заходняе Беларусі, а адначасна сьвядома фальшывае асьвятляньня нашых грамадзкіх адносінаў тымі газэтамі, што час-ад-часу прарываюцца праз усялякія „кардоны" і трапляюць у беларускую вёску,—прымушаюць нас зрабіць спробу згуртаваць усе жывыя беларускія сілы з радыкальнай ідэолёгіяй і стварыць часопісь, якая магла-бы здаволіць усё вастрэй і вастрэй адчуваную на вёсцы патрэбу мець праз друкаванае слова бесстароньняе і праўдзівае асьвятленьне нашага жыцьця. Гэткая часопісь, зусім натуральна, мусіць быць абаперта выключна на беларускіх інтэлектуальных і матэрыяльных сілах, бо ўсякае служэньне „чужым багам" скажае чыстасьць ідэолёгічнае лініі і, як мы гэта бачылі на чысьленых прыкладах, у канцы канцоў даводзіць да таго, што беларускімі рукамі робіцца цяжкая шкода беларускай справе.

Мы зьвярнуліся да цэлага раду беларускіх грамадзкіх дзеячоў і культурных работнікаў з просьбай прыняць чыннае ўчасьце ў выданьні нашае часопісі, дапамагаючы нам і літэратурнымі матэрыялямі і грашыма. Шляхам сталых месячных складак, якія нам дагэтуль задэкляраваны, аплата часткі коштаў друку ўжо забясьпечана. Рэшта мусіць быць пакрыта падпіскай, аплачываць якую нашы чытачы павінны акуратна, калі хочуць, каб часопісь выходзіла.

Разумеючы, якіх вялікіх коштаў будзе вымагаць сталае выданьне часопісі, мы абмежываемся невялікім фарматам яе і пастараемся выпускаць яе акуратна раз у тыдзень; але й гэта магчыма толькі дзякуючы бясплатнай працы нашых публіцыстаў, пісьменьнікаў, поэтаў, а так-жа й тэхнічных працаўнікоў адміністрацыі. З вялікім здаваленьнем адзначаем, што побач з старымі працаўнікамі на наш заклік горача адгукнулася наша студэнская моладзь — тая „новая зьмена", якая мусіць у хуткім часе папоўніць рады старэйшага актыўнага грамадзянства, з кожным годам усё болей цярэбленыя. У ладжаным гэтак шырокім грамадзкім супрацоўніцтве — гэткай свайго роду ідэйнай коопэрацыі — мусіць прыняць учасьце і нашая вёска, і нашае працоўнае места, прысылаючы карэспандэнцыі і прыцягваючы сталых падпісчыкаў.

Мы верым, што толькі пры такіх падставах арганізацыі часопісь нашая здолее утрымацца на даўжэйшы час, — ведама, паскольку гэта акажыцца магчымым пры сучасьных палітычных абставінах.

Пакуль-што абяцалі стала супрацоўнічаць у нашай часопісі наступныя асобы: *Марыя Зянюковая*, радны м. Вільні *Кузьма Крук*, *Антон Луцкевіч*, пасол латвійск. Сойму *Уладзімір Пігулеўскі*, *С. Сарока*, *Антон Трэпка*, *Язэп Шнаркевіч*

Прозьвішчы другіх будзем публікаваць у меру паступленьня ад іх адказаў на наш заклік.

БАЦЬКІ! Не забывайцеся, што толькі да 31 сьнежня можна падаваць дэклярацыі аб беларускіх школах, калі хочаце іх мець на наступную восень.

Няхай кожын год чуваць будзе ваш моцны голас з дамаганьнем роднае школы.

Блянкі дэклярацыяў і інструкцыі можна дастаць у Т-ве Беларускае Школы у Вільні (Гданская вул. 1. кв. 5).

Наперад!

У цяжкую для беларускага руху часіну група радыкальнае беларускае інтэлігенцыі прыступае да выдаваньня сваей часопісі. Бо-ж часіна гэтая цяжкая падвойна: цяжкая яна і тут, пад Польшчай, і там — на Усходзе, у Радавай Беларусі.

Тут, у Заходняй Беларусі, з разгромам Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, бачым разваліваньне беларускае працы наагул — як палітычнае, так і культурнае. А ў Беларусі Усходняй адначасна адбываецца расправа з усімі тымі камуністамі-беларусамі, якія ў працягу дзесяцёх гадоў, паверыўшы, што Комінтэрн „надоўга і ўсур'ёз" пайшоў насустрэчу вызвольна-адраджэнскім імкненьням беларусаў, з напружаньнем усіх сваіх сілаў будавалі Беларускую Социялістычную Радавую Рэспубліку і беларускую культуру.

Ня будзем падрабязна затрымлівацца сяголеньня над сумнымі праявамі аслабленьня самадзейнасьці беларускіх сялянскіх і работніцкіх масаў пад Польшчай: яны ведамы кожнаму беларусу, незалежна ад таго, да якога палітычнага кірунку ён належыць, якія мае пагляды і перакананьні. Каб выйсьці з стану заняпаду, каб вярнуцца да актыўнае культурнае і арганізацыйнае працы, трэба перад усім ведаць, як і чаму сталася тое, што сягоньня сьцьвярджае з жалем кожны, у якім б'ецца запраўднае беларускае сэрца.

Ад самага пачатку беларускага адраджэнскага руху кіравала ім беларуская радыкальна настроеная інтэлігенцыя, якая гуртавалася ў радох Беларускае Соцыялістычнае Грамады. І ў тым, што іменна на долю соцыялістаў выпала пачэсная роля збудзіць з векавечнага сну прыспаныя беларускія працоўныя масы, няма нічога дзіўнага: бо-ж народ наш апынуўся адначасна ў падвойнай няволі — ня толькі нацыянальнай, але і соцыяльнай. Вось чаму наш адраджэнскі рух заўсёды йшоў пад чырвонымі сьцягамі; вось чаму іншыя кірункі беларускае нацыянальнае мысьлі ішлі ў хвасьце беларускага руху, не выяўляючы ніколі болей або меней паметнае сілы.

Выбары ў польскі Сойм у 1922 годзе, калі Цэнтральны Беларускі Выбарны Камітэт аб'яднаў усе актыўныя нацыянальныя сілы на груньце вельмі радыкальнае палітычна-соцыяльнае плятформы і дайшоў праз гэта бліскучае перамогі, — з аднаго боку, а пасьля — у 1926 годзе — бяспрыкладны ў гісторыі адраджэньня народаў рост Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады — з другога боку, — абедзьве гэтыя праявы беларускага адраджэнскага руху ў Заходняй Беларусі поўнасьцяй пацьвярджаюць вышэйсказанае. Але ў мамэнт выступленьня на палітычную арэну Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады адносіны ў нас былі ўжо значна іншыя, чым у мамэнт заснаваньня ў 1905 годзе папярэдніцы яе—Беларускае Соцыялістычнае Грамады: цяпер на абодвух флянгах яе істнуюць ужо новыя групы, якія на розны лад процістаўляюцца магутнаму масаваму радыкальнаму руху. Зьлева стаіць „чырвоны" інтэрнацыянал—камуністычная партыя; справа — інтэрнацыянал „чорны", у асобе клерыкальнае організацыі гэтак-званых „хрысьціянскіх дэмакратаў" (хадэкаў). Судовы працэс БСРГ выяўляе вельмі ярка імкненьне камуністычнае партыі ўзяць у свае рукі кіраўніцтва масавай організацыяй нацыянальна і соцыяльна сьвядомых беларускіх сялян і работнікаў, а разам з тым паказвае, якімі спосабамі баролася хадэцка-сельсаюзьніцкая прэса з ідэйнымі павадырамі грамадаўскага руху, ня цураючыся адкрытых даносаў на паасобных дзеячоў нямілага кірунку, каб толькі іх „унешкадлівіць", хоць-бы й пасадзіўшы іх на лаву падсудных у польскім судзе. Але побач з такімі мэтадамі—і „чырвоны", і „чорны" інтэрнацыяналы вялі барацьбу з радыкальным цячэньнем у беларускім руху і мэтадамі позытыўнае творчае працы: Камуністы стараліся пранікаць у беларускія культурныя ўстановы, блізкія па сваей ідэолёгіі да Грамады, каб, актыўна працуючы ў іх, надаваць ім сваю ідэйную ахварбоўку, ськіраваную да сусьветнае рэволюцыі і затым у істоце свае далёкую ад ідэі беларускага нацыянальнага адраджэньня; а „чорны" інтэрнацыянал, прадстаўлены „беларускімі" хадэкамі, пачаў з вялікай энэргіяй тварыць новыя культурныя ўстановы конкурэнцыйнага характару, прасякненыя духам клерыкалізму і ненавісьці да ўсякага поступу чалавечае мысьлі і свабоды духа. Калі-б судзіць паводле ліку культурна-асьветных установаў і часопісяў беларускіх за 1926 год, дык можна было-б сказаць, што год гэны быў годам найбольш інтэнсыўнае работы беларусаў на культурным і організацыйным груньце. Але, як толькі рукамі абшарніцкага заступніка, былага міністра судоў Мэйштовіча, была разгромлена Грамада, дык і „чырвоны" і „чорны" інтэрнацыяналы зразу-ж „ахаладзелі" да беларускае культурнае працы: камуністы, сярод якіх выявіўся наагул рэзкі палітычны паварот дзякуючы перамозе ў партыі Сталіна і вылучэньню з яе ўсіх запраўдных тварцоў соцыяльнае рэволюцыі ў Расеі, кінулі зусім ранейшую позытыўную працу і пачалі імкнуцца выключна да таго, каб на груньце масавым яго палажэньнем прыдбаць чым больш сяброў для

С. Сарока.

Наперад!

Наперад! Наперад бяз спыну
І думкай, і сэрцам, і целам!
Наперад! хоць старасьць гнець сьпіну,
Каб вокал гудзела, сьвісьцела!
Наперад! з дагонам Пагоні,
Каб рэхам адгукнулісь гоні!!!

Наперад! — ідэяй адзінай
Хай будзе крыві і удыхаў!
Наперад ўсьцяж з кожнай гадзінай
І днямі, і ночкаю ціхай!
Наперад жаданьнем і сілай —
Спачын і затрым дасьць магіла!

Наперад! — жыцьцё перагонім
І творчаю мукай народзім
Прарыцара Крыўскай Пагоні,
Што збудзіць Наперад! ў народзе,
Распаную долю зварушыць,
Вяковы сон з цемраю скрушыць!

Наперад! Наперад бяз спыну
І думкай, і сэрцам, і целам,
Сагнуўшы, пакорную сьпіну,
Наперад! віхром звар'яцела!
Наперад больш працы і поту —
Мазольную скончым суботу.

сваей партыі; клерыкалы-ж (хадэкі) пачалі ліквідаваць як сваю палітычную экспозытуру ў пастаці ліхое памяці „Сельсаюзу", так і свае культурныя ўстановы, і сягоньня хадэцкі „Інстытут Беларускае Гаспадаркі і Культуры" істнуе адно толькі, як фірма, ад імя якое можна рабіць тыя ці іншыя палітычныя выступленьні і, прыкідываючыся „хрысьціянамі" ў шырокім разуменьні гэтага слова, улаўліваць спасярод праваслаўных беларусаў „душы" для Рыму...

Калі да гэтага дадаць нясупынны паход проці беларусаў з боку польскага нацыяналізму розных калёраў і завастрэньне змаганьня абшарнікаў з беларускім сялянствам на груньце соцыяльным, дык прычыны заняпаду творчае беларускае працы будуць зусім ясныя. Ясна будзе і тое, што, пакуль беларускія радыкальныя элемэнты не змобілізуюцца ізноў, пакуль, ня гледзячы на цяжкія страты ў сваіх радох, ня здолеюць узнавіць шырокае працы сваей у народных масах — перад усім на груньце культурна-асьветным, — датуль сягоньняшні стан заміраньня беларускага адраджэнскага руху пад Польшчай будзе трываць і далей, даючы усё больш сумныя для нас вынікі. Ясна, урэшце, і тое, што той „чырвоны" маскоўскі нацыяналізм, які пры ранейшым курсе — „цярпеў" беларускую працу ў Радавай Беларусі, бо мусіў лічыцца з самастойным моцным радыкальным рухам у Заходняй Беларусі і нават „флiртаваць" з ім у імя спадзяваных для камуністычнае партыі карысьцяў, — будзе прымушаны астудзіць свой процібеларускі пыл на Усходзе, калі пабачыць, што рана йшчэ наагул спраўляць над беларусамі хаўтуры!

А з усяго гэтага—вывад: ад сягоньняшняга дня, ад гэтае гадзіны трэба ўсе беларускія радыкальныя сілы мобілізаваць на груньце позытыўнае творчае культурна-нацыянальнае працы. Без такое працы—няма беларускага руху. І гэта ведаюць дужа добра і нашы „чырвоныя" суседзі зьлева, якія далі загад сваім агентам, навярбованым спасярод былых маскоўскіх чорнасоценцаў, каб „узрывалі" ўсе бяз вынятку беларускія культурныя ўстановы з радыкальнай ідэолёгіяй, — і „чорныя" суседзі ў сутанах справа, якія, ліквідуючы свае беларускія ўстановы, пераходзяць адкрыта да „душахвацтва" сярод праваслаўных беларусаў, укрываючы сваю „рымскасьць" пад кірылічнымі літарамі коняндзоўскае „Крыніцы", проці якіх яшчэ так нядаўна змагаліся, падтрымліваючы польскія ўлады ў іх імкненьні правясьці „лацінізацыю" ў беларускім пісьменстве і беларускіх школах.

Ня дайма-ж затрыумфаваць варожым сілам, разьдзеленым соцыяльнай і нацыянальнай ахварбоўкай, але аб'яднаным супольным імкненьнем зьніштожыць той радыкальны кірунак у беларускім адраджэнскім руху, які заўсёды йшоў наперадзе беларускіх масаў, вядучы іх да вызваленьня з нацыянальнае і соцыяльнае няволі! Творчай працай будуйма падваліны дзеля лепшае, яснейшае будучыні Беларусі!

Маючы гэткія задачы перад сабою, наша часопісь ня будзе займацца зьвядзеньнем асабістых разрахункаў з усімі тымі, хто пад прыкрыцьцем сваей „сялянска-работніцкай" фірмы, бясправна захопленай пасьля разгрому Грамады, ці то „чыстай беларускасьці", апраненай у чорную сутану, служыць розным чужым багам — Маскве ці Рыму ці Варшаве. Ня будзем затрымлівацца і на дадзеўшых ужо нашай вёсцы брудах, выліваных на ўсіх запраўдных барацьбітаў за беларускі працоўны народ, за ідэю яго нацыянальнага і соцыяльнага вызваленьня. Будзем няўхільна будзіць беларускія масы да самадзейнасьці і самаарганізацыі ва ўсіх галінах грамадзкага жыцьця, да тварэньня сваіх культурных установаў, да змаганьня за родную школу, за родную мову. І мы верым, што народ наш, грамадзкая дасьпеласьць якога за апошнія гады зрабіла гэткі вялізарны поступ, уваружаны зброяй культуры і арганізаванасьці, выйдзе з сягоньняшняга стану занепаду і пойдзе далей па шляху да зьдзейсьненьня сваіх нацыянальных і соцыяльных ідэалаў.

Наперад! Бо стаяньне намесцы для нас раўназначна сьмерці.

Хто прышле падпіску ня менш, як ЗА ПАЎГОДУ наперад, атрымае ДАРМА месячны адрыўны Календар на 1930 год.

З Радавае Беларусі.

Зьмена палітычнага курсу і барацьба маскоўскага нацыяналізму з беларускім адраджэнскім рухам.

Хто сачыў за працэсам Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, той памятое, што яшчэ ў часе судовае расправы на сэсіі комінтэрну ў Маскве была зроблена заява, быццам сярод грамадаўцаў стаўся ідэйны раскол. З прычыны таго, што сярод саміх грамадаўцаў ніхто нічога падобнага ня чуў і ня ведаў, цяжка было зразумець, дзеля чаго была сфабрыкована і абвешчана так урачыста гэная вестка. Мэта яе выявілася толькі тады, калі частка абвінавачаных у справе Грамады была апраўдана і выйшла на волю: проці іх камуністычная партыя павяла нязвычайна рашучы наступ і зусім галаслоўна, ня маючы абсалютна ніякіх доказаў, кідала ім абвіненьні ў „здрадзе беларускіх працоўных масаў" і г. п. Адначасна з абліваньнем гразёй старых і заслужоных беларускіх дзеячоў, адзіным праступкам якіх было тое, што многалетняй працай сваей здабылі сабе ў масах пашану,— распачата была партыяй другая акцыя: акцыя „узрываньня" беларускіх культурных установаў, як Таварыства Беларускае Школы, беларускія гімназіі і г. д. І, калі беларускія культурныя працаўнікі далі гэнай акцыі належны адпор, гэтае іх становішча было абвешчана, як „доказ" правільнасьці загадзя сфабрыкаванага абвінавачаньня іх у „здрадзе", „фашызьме" і т. п. Але толькі цераз год выявілася, дзеля чаго было ўсё гэта роблена.

Гэта была проста падгатоўка дзеля зьмены курсу камуністычнае палітыкі ў **Радавай Беларусі** (гэтак сама, як і на **Украіне**). Калі кіраўніцтва партыяй перайшло ў рукі Сталіна, нязвычайна высака падняў галаву пільна ўкрываны раней маскоўскі нацыяналізм. І вось, абвясьціўшы „здраднікамі", „фашыстамі", „агентамі Пілсудскага" ўсіх актыўных беларускіх дзеячоў радыкальнага кірунку ў Заходняй Беларусі, кіраўнікі процібеларускае акцыі абвяшчаюць за **„малодшых братоў Антона Луцкевіча** і тых **актыўных камуністаў-беларусаў**, якія ў працягу 10 гадоў тварылі на Усходзе пралетарскую беларускую культуру і новы соцыяльны лад. Найстарэйшы беларускі пролетарскі пісьменьнік—**Цішка Гартны** (Зьм. Жылуновіч), закладчык Камуністычнае Партыі Беларусі, „аказаўся" зусім не камуністам, а... „нацыянал-дэмакратам". За іх шчырую працу ў кірунку разьвіваньня беларускае культуры і сялянскае гаспадаркі Прэзыдыум Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту Б. С. С. Р. (ясна: па трэбаваньню Масквы...) звальняе: 31 жніўня 1929 г.—Антона Баліцкага з становішча **народнага камісара Асьветы Б. С. С. Р.**; 4 верасьня—Сяргея Карпа з становішча **Намесьніка Старшыні Савету Народных Камісараў Б. С. С. Р. і Старшыні Вышэйшага Савету Народнае Гаспадаркі Б. С. С. Р.**; 14 верасьня — Зьмітру Прышчэпава, былага Народнага Камісара Зямляробства Б.С.С.Р., з становішча **Намесьніка Старшыні Дзяржаўнае Плянавае Камісіі і члена Эканамічнае Нарады Б. С. С. Р.**; 17 верасьня—Зьмітру Жылуновіча, былага галаву першага ўраду Радавае Беларусі, з становішча **Намесьніка Народнага Камісара Асьветы Б. С. С. Р.**; А. Адамовіча—з стан. **Намесьніка Народнага Камісара Зямляробства**; Міхася Кудзельку (поэта, ведамага пад прозьвішчам „Міхась Чарот", старшыню „Маладняка") — з становішча **адказнага рэдактара „Савецкае Беларусі"**; 10 кастрычніка — Ігната Масальскага з станов. **Народнага Камісара Сацыяльнага Забясьпечаньня Б. С. С. Р.** А 16 кастрычніка Савет Народных Камісараў звальняе В. Ластоўскага з становішча **неадменнага сэкрэтара Беларускае Акадэміі Навук** і Сьцяпана Некрашэвіча—з станов. **віцэ-прэзыдэнта Акадэміі**. І гэтак далей. А адначасна адбываецца выкіданьне з кампартыі найбольш актыўных камуністаў-беларусаў...

Усіх іх вінавацяць у „нацыянал-дэмакратызьме". І—характэрна: дагледзілі гэта толькі пасьля дзесяцігадовае працы іх на найбольш адказных становішчах, — працы, за якую яны мелі гарачае прызнаньне з боку партыі і беларускіх работнікаў і сялян!

Хто-ж зрабіў гэтае „адкрыцьцё"?

„Адкрыўца" — нейкая таёмная фігура, якая ўкрывае сваё імя пад літэрамі А. І. Відаць, гэты анонімны „адкрыўца" мае вялікую сілу, калі ў выніку яго стацей у расейскай „Комсомольской Правде" распачаўся гэткі запраўдны пагром на заслужоных камуністычных дзеячоў—беларусаў. А на менскім бруку гэтаму ўсемагутнаму А. І. ўторыць ведамая сваім масквафільствам „Звезда", якую, як сказаў публічна, на сходзе менскага гарадзкога партыйнага актыву, тав. Ерухімовіч (гл. „Сав. Бел. з 17.IX. 1929), беларускія камуністычныя часопісі „Савецкая Беларусь" і „Полымя" за гэнае масквафільства „бязкарна цкавалі на працягу некалькіх гадоў". Цяпер за гэта распраўляюцца—з імі!

Толькі нядаўна ў Вільню папалі выразкі з савецкіх часопісяў, на страніцах якіх адбіваецца ўся тая барацьба маскоўскага нацыяналізму і „услугуючых" яму беларусаў на менскім бруку— з павадырамі беларускага камунізму. З іх мы падамо больш характэрныя выемкі, каб нашы чытачы мелі яснае прадстаўленьне аб утвораным у Радавай Беларусі палажэньні і новым — „сталінскім"—процібеларускім курсе.

„Грахі" Наркамзема Прышчэпава.

Падаем дaслоўна галоўную частку „акту абвінавачаньня" і рэзалюцыю аб выключэньні з камуністычнае партыі „вычышчанага" нар. камісара зямляробства Прышчэпава—паводле тэксту, зьмешчанага ў „Сав. Беларусі".

Пастанова Прэзыдыуму і Падкалегіі Ц. К. К. К. П (б) Б.

Ад 19 верасьня 1929 г. аб выключэньні з КП (б) Б. Прышчэпава З. П.

„Прышчэпаў З.П., член К.П. (б) Б. з 1918 г. служачы настаўнік, быў у партыі эсэраў у 1917-18 г., парт-спагнаньням падпаў: у 1923 г. пастановай Віцебскай Губ. К. К. за няўплату членскіх узносаў на працягу году абвешчана вымова з папярэджаньнем, у 1928 г. пастановаю ПК Ц. К. К. К. пастаўлена на від за няправільны прыём на працу ў Н. К. З. асоб, вычышчаных з другіх установаў, былы Нарком Зямляробства Б. С. С. Р.

„Абвінавачваецца ў тым, што будучы Наркомам Земляробства, на працягу шэрагу гадоў праводзіў кулацкую, права-апартуністычную лінію ў кіраўніцтве зямельнымі органамі і дапушчаў сыстэматычныя выкрыўленьні клясовай лініі партыі, што выявілася ў правядзеньні лініі па пасаджэньні моцных хутарскіх гаспадарак, дзеля чаго былі выпрацаваны НКЗ спрыяючыя разьвіцьцю кулацкіх гаспадарак нормы землякарыстаньня; наперакор дырэктывам партыі выдаваў адміністрацыйныя дырэктывы, якія супярэчаць палітыцы партыі; аб падрыманьні хутарызацыі, як напрыклад: сэкрэтны абежнік, выданы асабіста Прышчэпавым, быў утоен ад парторганаў і быў накіраваны на забарону будаўніцтва буйных пасёлкаў і на рашучае разьвіцьцё хутараў і адрубаў, і дырэктывы аб забароне прыстасаваньня іншых форм землякарыстаньня, акрамя хутароў, напр. Полацкім Земорганам, ня гледзячы на пратэсты мясцовых арганізацыяў, была дадзена дырэктыва аб абавязкавым разьвіцьці хутарскай формы і забароне пасёлкавай, выходзячы з таго, што быццам мясцовыя ўмовы спрыяюць толькі хутарскай і адрубной сыстэме. Гэтая лінія, якая ня спынілася і пасьля XV зьезду партыі зьяўлялася нічым іншым, як супраціўленьнем разгортваньню калектывізацыі і наагул сацыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі, калі апарат земорганаў па лініі земляўпарадкаваньня і аграномі ў значнай колькасьці выпадкаў праводзіў актыўнае падтрыманьне хутарызацыі і да апошняга часу ня быў правадніком калектывізацыі на вёсцы. Гэтая лінія права-апартуністычнай палітыкі НКЗ атрымала свой адбітак як у выданьні палітычна-шкодных законадаўчых актаў, напр. аб парадку землякарыстаньня служыцеляў рэлігійных культаў і былых абшарнікоў, так і ў праекце пяцігодкі па сельскай гаспадарцы, які потым быў адхілены, і ў якім абгрунтоўвалася выключна надворная форма землякарыстаньня са спасылкамі на традыцыі, „з часу Сігізмунта Аўгуста", пры адначасовым указаньні на немагчымасьць разьвіцьця калектыўных форм гаспадаркі. Актыўнае супраціўленьне дырэктывам XV зьезду выказалася і ў тым, што дырэктывы партыі аб калектывізацыі і сацыялістычным наступленьні на капіталістычныя элемэнты ўсялякім чынам затрымліваліся ажыцяўленьнем у законадаўчым парадку, і калі партыйныя органы паставілі пытаньне аб скажэньні клясовае лініі, з боку НКЗ і яго кіраўнікоў **рабіліся ссылкі на тое, што скажэньні ёсьць вынік неперапрацаванага законадаўства.**

„На падставе вышэйпаказанага прэзыдыум і парткалегія ЦКК КП (б) Б **пастанаўляюць: За праваапартуністычную дзейнасьць і сыстэматычнае скажэньне клясавай лініі ў кіраўніцтве зямельнымі органамі і як выказаўшага сябе ідэолёгічна ня здольным да ажыцьцяўленьня палітыкі партыі, а таксама за ўкрыцьцё ад партыі свайго палітычнага мінулага, неэтычныя ўчынкі, адрыў ад мас і сувязь з клясава-чужымі элемэнтамі —**

— Прышчэпава З. П. выключыць з шэрэгаў партыі".

Як відаць з гэтае пастановы, Прышчэпаў бараніўся тым, што зямельны кодэкс (законы зямельныя) ня быў яшчэ адпаведна перапрацаваны, і нар. камісарыят земляробства ня мог на сваю руку зьмяняць палітыку сваю ў кірунку, нязгодным з меўшым яшчэ сілу старым кодэксам. З докладу **Гамарніка** на верасьнёвай сэсіі пленуму Ц.К.К.П.Б. бачым, што тлумачэньне Прышчэпава запраўды-ж абаснована. Гамарнік кажа (гл. № 207 „Сав. Бел. з II./X. 1929), што Ц.К. партыі ў сваей пастанове **13 мая** с. г. гаворыць аб патрэбе зьмяніць зямелную палітыку і праектуе толькі ўвосені с. г. перагледзіць зямельны кодэкс; што **7 чэрвеня** с. г. была зроблена пастанова Ц.К.К.П.Б. аб забароне хутарскага і дробнапасялковага земляўпарадкаваньня. А — „яшчэ раней, у **сакавіку** с. г., Ц.К. — там быў зьняты з работы наркамзем Прышчэпаў". — Пастаўце пабач даты, і стане ясна, што Прышчэпаў вінават у тым, што не прадугледзіў замены „ленінскае" лініі ў зямельнай палітыцы новай лініяй—„сталінскай", скіраванай проці хутароў і да колектывізацыі зямельных гаспадарак, і вёў далей старую хутарскую палітыку.

Мы падалі тут гэтыя даныя затым, што такі-ж абраз бачым і ў іншых пытаньнях, у тым ліку — ў пытаньні аб разьвіваньні беларускае культурнае працы. Бо і ў гэтай апошняй галіне вінаваты беларускія камуністы тым, што шчыра працавалі ў духу „ленінскай" лініі, не спадзяючыся, што Сталін так хутка зьменіць курс у нацыянальнай палітыцы і павядзе яе ў кірунку, любым маскоўскаму нацыяналізму.

Аб гэтым — у наступных нумарох.

Палітычнае жыцьцё.

Урадавы крызіс у Польшчы.

Польшча апынулася ў стане ўрадавага крызісу, гэта значыць, у нейкім пераходным стане — да часу стварэньня ў ёй новага ўраду.

Бо-ж урад прэмьера Сьвіталскага, які істнаваў дагэтуль падаўся ў адстаўку, якая прынята прэзыдэнтам Рэспублікі. Каб не пакінуць аднак-жа краю без кіраўніцтва, прэзыдэнт, як гэта робіцца ўсюды ў падобных выпадках, даручыў усім сябром габінэту (ураду) спаўняць свае абавязкі—да назначэньня новага ўраду.

Адстаўка ўраду Сьвітальскага зьявілася рэзультатам апошняга (6. XII) галасаваньне ў Сойме, які большасьцяй 246 галасоў проці 120 выразіў усяму ўраду свае недавер'е.

Барацьба паміж Соймам і ўрадам.

Адстаўкай габінэту Сьвітальскага, за якім стаіць маршалак Пілсудскі, уваходзячы ў склад габінэту, як ваенны міністар, і фактычна дае апору ўсяму ўраду, які такой апоры ў парляманьце ня мае, закончылася на нейкі час тая зацятая барацьба, што ідзе паміж Соймам (больш сьціола: апазыцыйнай большасьцяй Сойму) і ўрадавымі групамі, згуртаванымі навакол марш. Пілсудскага. Барацьба гэтая, каротка кажучы, ідзе, як усялякая палітычная барацьба, — за ўладу ў дзяржаве.

Групы м. Пілсудскага, маючы фактычна ўсю ўладу ў краі, хочуць замацаваць яе і юрыдычна, а дзеля гэтага так зьмяніць канстытуцыю 17 марца, каб перавагу ў дзяржаве меў галава выканаўчай улады—прэзыдэнт Рэспублікі і яго ўрад.

Наадварот, Сойм, стоючы на груньце сучаснай констытуцыі і наагул на груньце дэмакратыі стаіць за перавагу парляманту, народнага прадстаўніцтва ў дзяржаўным жыцьці, дамагаючыся захаваць поўную кантролю і ўлады над урадам, які і створаны быў-бы Соймам, і адказным быў, перад Соймам.

Каротка кажучы, большасьць Сойму стаіць за так-званы „парлямантарызм“ (рашучую перавагу парляманту ў дзяржаве); урадавыя групы м. Пілсудскага яшчэ больш рашуча стаяць за абмежаваньне правоў парляманту — на карысьць выканаўчае ўлады—ўраду.

Спробы стварэньня новага ўраду.

Зараз-жа пасьля прыняцьця Соймам формулы недавер'я ўраду, прэмьер паехаў да прэзыдэнта, якому і падаў прашэньне аб адстаўцы габінэту. Прэзыдэнт адстаўку прыняў, пакінуўшы, як сказана напачатку, усіх міністраў на мясцох—да стварэньня новага ўраду.

Але апошняя рэч—зусім не такая лёгкая, як гэта выглядала-б на першы пагляд.

Справа ў тым, што—паводле асноваў парлямэнтарызму—апазыцыя, якая мае лічбовую сілу ў парлямэнце, каб ськівуць урад, павінна мець рэальную сілу—і ня толькі ў парляманьце, але і ў краі,—каб стварыць самой новы ўрад.

І—трэба прызнаць—у гэтай галіне соймавая апазыцыя мае далёка ня ўсё ў парадку. У Сойме яна—даволі разьбітая на супярэчныя, калі часта не варожыя адна да адной фракцыі (клюбы); у краі апазыцыя—трэба прызнаць—мае наагул спагадаючыя сабе настроі. Але рэальная сіла гэтых апазыцыйна настроеных да ўраду розных групаў і партыяў у краі — так сама разьбіта, неарганізаваныя і варожа адна да другіх настроеныя, як і ў Сойме. Усё гэта робіць Соймавую апазыцыю фактычна няздольнай да стварэньня рэальна-ўрадуючага ў краі габінэту. Гэта, здаецца, і мае далейшай сваей тактыкай выявіць перад усім краем і перад усім сьветам „лагер Марш. Пілсудскага“.

Так прынамся можна думаць з першага кроку п. Прэзыдэнта, які распачаў рад канфэрэнцыяў з павадырамі соймавай апазыцыі—ў справе стварэньня новага ўраду...

Ваенны канфлікт паміж Кітаем і Радамі.

На першым мейсцы ў сьцягу бягучых падзей, прыкоўваючых увагу ўсяго сьвету, стаіць бязумоўна ваенны канфлікт паміж Радамі і Кітаем.

Канфлікт быццам стаў на шлях рашучай ліквідацыі. Бо-ж — пасьля канчальнага разгрому 60 тысячнае кітайскае арміі параўнальна нязначнымі сіламі наступаўшага на Харбін перадавога атраду радавых войск, галава Мукдэнскага ўраду Чанг-Су-Лянг (сын ведамага Чанг-Тсо-Ліна) адразу папрасіў пардону. Тады радавы ўрад стрымаў наступленьне, заявіўшы, што безадкладна дасьць загад сваей арміі пакінуць тэрыторыю Манджуры, калі атрымае ад Мукдэну на пісьме абяцаньне выпаўніць тыя варункі, якія Рады ставілі ў сваім жніўневым ультыматуме. 3б мест гэтых дамаганьняў з боку ССРР датычыў, як ведама, узнаўленьня сілы ўмовы радава-кітайскай з 1924 г., забясьпечываючай уплыў і інтарэсы Радаў у Манджурыі і ў частцы—на Усх.-Кітайскай чугунцы. З прычыны нарушэньня Кітаем гэтай умовы, як ведама, і ўзьняўся ўвесь ваенны канфлікт.

Мукдэнскі ўрад даў пісьменную згоду на дамаганьні Радаў, і паўнамочнікі абодвых урадаў, Радавага і Мукдэнскага, ужо спаткаліся і падпісалі ўступны пратакол, за якім маюць безадкладна распачацца фармальныя перагаворы.

Але ў апошнія дні ўся справа раптам была заблутана ўмяшацельствам вялікіх дзяржаваў. Дзіўна, што ўсе гэтыя дзяржавы „каректна“ глядзелі на тое, як на палёх Манджурыі лілася ракой чалавечая кроў, і толькі тады, калі вайна фактычна скончылася і пачаліся ўжо перагаворы аб поўным зьліквідаваньні канфлікту, гэтыя дзяржавы ўспомнілі аб... „Трактаце Кэльлёга“ і ў калектыўнай (зборнай) ноце зьвярнуліся да Радаў і Кітаю з заклікам... спыніць вайну, забароненую гэтым Трактатам.

Першая выслала сваю ноту Амэрыка, перадаўшы яе Радаваму ўраду праз францускага пасла ў Маскве (бо-ж паміж Амэрыкай і Радамі няма яшчэ дагэтуль афіцыяльных зносінаў). На амэрыканскую ноту Радавы ўрад у той-жа дзень (3. XII.) даў адказ, заявіўшы, што не дапусьціць ніякага умяшацельства трэціх дзяржаваў у канфлікт свой з Кітаем, які хоча і можа зьліквідаваць толькі шляхам безпасрэдніх перагавораў. У канцы ноты ядавіта выражае зьдзіўленьне, што амэрыканскі ўрад, які—па сваей волі—яшчэ не знаходзіцца ў афіцыяльных адносінах з Радавым урадам, бярэ аднак-жа на сябе абавязак выступаць з парадамі і ўказаньнямі гэтаму ўраду.

Падобныя ноты быццам высланы ўжо і іншымі вялікімі дзяржавамі. Аднак-жа ў апошні мамэнт высьвятлілася, што Японія рашуча адмовілася ад учасьця ў калектыўным кроку вялікіх дзяржаваў. Трэба думаць, што гэтае становішча Японіі не асталося бяз уплыву на рашучы характар адказу на амэрыканскую ноту...

Як будуць рэагаваць вялікія дзяржавы — на чале з магутнай Амэрыкай—на гэты „афронт“ з боку Радавага ўраду, яшчэ ня відаць.

У Англіі.

Работніцкі ўрад у Англіі, на чале з ведамым Мак-Дональдам, меў вялікія пасьпехі на „заграначным фроньце“,—бо-ж на канфэрэнцыі ў Гаазе, (на якой былыя пераможцы дзялілі паміж сабой спаганяныя з нямецкага народу так-званыя ваенныя адшкадаваньні) вытаргаваў у былых саюзнікаў вялікія карысьці для Англіі з гэтых „адшкадаваньняў“. Але, на жаль, ня можа пахваліцца такімі-ж пасьпехамі на фроньце ўнутранай палітыкі. Праўда, ураду Мак-Дональда і Сноўдэна ўдалося перавесьці праз парлямант палепшаны закон аб дзяржаўным забясьпечаньні для безработных, які павялічвае крэдыты на гэты выдатак з дзяржаўнага бюджэту на 12 з паловай мільён фунтаў (фунт—5 даляраў). Але гэты самы крыху палепшаны закон не разьвязывае страшэнна цяжкай для англійскай работніцкай клясы бяды безрабоцьця, якую Мак-Дональд, ідучы на выбарах галасамі работнікаў, абяцаўся ўрачыста радыкальна разьвязаць; гэты закон аб павялічэньні „засілкаў“ для безработных зьявіўся навет прычынай расколу ў партыі англійскіх сацыялістаў („Labour Party“). У партыі пачынаюць падымаць голас пратэсту больш радыкальныя групы з паслом Макстонам на чале. 3.XII мела адбыцца сабраньне павадыроў партыі англійскага пралетарыяту („Labour Party“), на якім меў адбыцца — ці то партыйны суд над гэтымі залішне левымі павадырамі — з выключэньнем іх з партыі—за залішне вострую крытыку „угодніцкай лініі“ работніцкай партыі, якая сталася ўрадовай партыяй, — ці то ўласная заява гэтых павадыроў — аб іх выхадзе з партыі.

Няменш клопату нарабіла атрымаўшай дзяржаўную ўладу ў краі партыі англійскіх „лябурыстаў“ іх спроба вырашыць другую, няменш цяжкую й важную для работнікаў-вуглякопаў, справу вугальную.

І тутака так-сама ўрад Мак-Дональда аказаўся ў вельмі цяжкім і клапатлівым палажэньні, — бо адно ён абяцаў работнікам у часе перадвыбарнай кампаніі ды казаў ў партыйнай праграме, а зусім нешта іншае аказалася магчымым для яго зрабіць у канкрэтных варунках рэальнага жыцьця, не ламаючы таго буржуазнага сацыяльнага ладу, на падставе непарушнасьці якога абедзьве буржуазныя партыі краю, маючыя разам больш паслоў у парлямэньце, чым „Labour Party“, дапусьцілі да ўлады Мак-Дональда з яго сьціпшэўшымі сацыяльна таварышамі.

На дзеле — з лёзунгу партыі аб нацыяналізацыі вугальных капальняў удалося зрэалізаваць нейкую дробязь: урад абяцаў вуглякопам зьменьшыць на паўгадзіны дзень працы ў нетрах зямлі —у шахтах. Але і гэта аказалася магчыма правесьці толькі ў паразуменьні з уласнікамі вугальных капальняў, якія ня ўсюды ў краі пайшлі на ўступкі. Гэтыя перагаворы ідуць яшчэ, але няма ніякай пэўнасьці, што дойдуць да рэзультату, пажаданага для работнікаў, ня гледзячы на пагрозу Мак-Дональда—правесьці гэтае дамаганьне законадаўчым шляхам. Вугальныя ўласьнікі і прамыслоўцы, якія маюць шмат сваіх паслоў у парлямэньце, ведаюць, што ў парлямэньце работніцкі ўрад большасьці ня мае, а трымае ўладу толькі з ласкі абедзьвых буржуазных партыяў: консэрватараў і лібэралаў...

Усё гэта, зразумела, добра разумеюць павадыры англійскай работніцкай партыі, разумеюць, што такая ўлада, такое іх урадаваньне можа толькі ўрэшце канчальна кампрамітаваць іх усіх у вачох работніцкай клясы, што, можа, і маюць на мэце буржуазныя партыі... Таму, трэба думаць, павадыры сучаснага ўраду — пры першым-жа выгадным выпадку—выкарыстаюць усе магчымасьці, каб зрабіць новыя выбары — у мэтах вярнуцца ў парлямэнт у большасьці, як поўна-ўладныя кіраўнікі палітыкі краю...

Нямеччына.

У бягучыя дні ўся Нямеччына ахоплена барацьбой двух лагераў—у зьвязку з распачатай нацыяналістамі кампаніяй проці так-званага „пляну Юнга“, які быў прыняты дзяржавамі — крэдытарамі і нямецкім урадам — замест „пляну Доўса“, значна цяжэйшага для Нямеччыны. „Пляны“ гэтыя, як ведама, датычыць спагову і падзелу ваенных адшкадаваньняў.

Павадыр нямецкіх нацыяналістаў Гурэнбэрг унёс у парлямэнт законапраект ня толькі скіраваны проці прыняцьця Нямеччынай гэтага „Пляну Юнга“, але дамагаючыся цяжкіх караў для тых міністраў, якія яго падпісалі... Ведаючы, што ў парляманце законапраект гэты будзе напэўна правалены, нацыяналісты патрэбавалі, каб гэты законапраект быў пастаўлены на ўсенароднае галасаваньне, як гэта дазваляе нямецкая конституцыя — пры захаваньні ведамай працэдуры. З гэтай працэдуры, ці законнага ходу справы, выпоўнены ўжо: 1. Зборка подпісаў над законапраектам, даўшая патрэбную лічбу галасоў ($^{1}/_{10}$ усіх выбаршчыкаў краю) для таго, каб пусьціць яго далей; 2. разгляд законапраекту ў парляманьце. Парлямант вельмі значнай большасьцю галасоў адкінуў законапраект Гурэнбэрга, галасаваньне да таго ж аказалася для нацыяналістаў фатальным: соймавая фракцыя іх разьбілася, у рэзультаце каля 2 дзесяткаў паслоў маюць адкалоцца ад партыі і стварыць новую фракцыю ў парляманьце.

Але цяпер пасьля прадбачанага правалу законапраекту ў Рэйхстагу (парлямэньце) — наступае апошні акт усей працэдуры: т. зв. „рэфэрэндум“, ці перанясеньне законапраекту на ўсенароднае галасаваньне — плебісцыт, які мае адбыцца 22 сьнежня. На гэтым плебісцыце справа будзе вырашана простай большасьцю галасоў.

Можна сумлявацца, ці зьбяруць нацыяналісты патрэбную большасьць галасоў. Але ўся гэная авантура шмат ужо нарабіла шкоды нямецкай замежнай палітыцы, а перадусім — нямэцка-францускаму зблізжэньню. Перад усім кампанія нямецкіх нацыяналістаў проці „пляну Юнга“, скіраваная ў першую галаву проці Францыі, была спрытна выкарыстана—на шкоду Нямеччыны—францускімі нацыяналістымі і імпэрыялістамі, якія пад лёзунгам ваеннай пагрозы з боку Нямеччыны і магчымай адмовай яе ад сплаты адшкадаваньняў—распачалі барацьбу проці нарыхтаванага ўжо ў Францыі цэнтра-левага ўраду, дапамогшы гэтым дайсьці да ўлады цэнтра праваму габінэту, пазыцыю якога, такім чынам, моцна падтрымліваюць усьцяж нямецкія нацыяналісты сваей незьліквідаванай яшчэ пагрозай „пляну Юнга“.

Толькі дзякуючы мудрай палітыцы нямецкага ўраду і ўчасьцю ў францускім габінэце ведамага ініцыятара і прыхільніка рашучага зблізжэньня з Нямеччынай, міністра Брыяна, авантура нацыяналістаў не адбілася, як гэтым пагражала, рашучым затрыманьнем справы скасаваньня акупацыі Надрэніі. У першых днях сьнежня распачалося ачышчэньне „другога пасу“ акупаванага нямецкага абшару — англійскім, бэльгійскім і францускім войскамі і можна думаць, што ў бліжэйшыя дні ўся гэта зямля будзе свабодная. Ужо ў цэлым сьцягу местаў адбыліся ўрачыстасьці з прычыны звальненьня ад чужаземскіх войскаў, на якія адгукнулася ўся Нямеччына.

Францыя.

У францускім парлямэнце ідзе разгляд бюджэту, апрацаванага новым урадам Тардье, які заступіў месца ўраду Брыяна.

Бюджэт гэты дае выраз таму надзвычайнаму ўзросту францускага дабрабыту — пасьпеху ў фінансава-гаспадарчай адбудове краю, які Францыя ў значнай меры заўдзячае геніяльным фінансава-арганізацыйным талентам свайго фінансіста, б. прэмьера Пуанкарэ, і... нямецкім адшкадаваньням. Дзякуючы ўсяму гэтаму, а яшчэ больш, зразумела, дзякуючы слаўнай працавітасьці і ашчаднасьці францускага народу, а такжа і... нізкай францускай валюце, Францыя перажывае запраўдны гаспадарчы росквіт.

Выразам гэтага росквіту, Францыі, як сказана, і зьяўляецца яе бюджэт на наступны год, які прадбачыць свабодны астатак у ліку пяць мільярдаў франкаў, якія ўрад запрапанаваў выдаць на рожныя капітальныя затраты агульна-карыснага для краю назначэньня.

Гэты нячувана багаты бюджэт, няменш, як нямецкія нацыяналісты, падмуроўвае цэнтра-правы ўрад у Францыі, распаляючы аднак-жа і страшэнны апэтыт да ўлады з боку апазыцыйных партыяў лявіцы, якая хацела б, зразумела, сама кіраваць выдаваньнем гэтых вялізарных сумаў, паводле бюджэту. Дзеля таго ў часе бюджэтных спрэчак усьцяж узьнімаюцца канфлікты паміж урадам і апазыцыяй, якія дагэтуль аднак-жа заўсёды канчаліся перамогай ураду, даючы яму сталую, досьць значную большасьць у парляманьце.

Бэльгія.

Цікаўныя падзеі здарыліся ў апошнія дні ў Бэльгіі, выклікаўшы ў ёй рэптам урадовы крызіс.

Бэльгія, як ведама, складаецца з дзьвюх частак: „валонскай“—з францускімі мовай і культурай, і флямандзкай — з культурай і мовай, падобнай да нямецкай ці галяндзкай. Да вайны амаль не ў-ва ўсей Бэльгіі панавала француская мова і культура. Цяпер фляманды рашуча адбудоўваюць сваю ўласную культуру і мову ў сваей часьці краю. Яны дабіліся ўжо „раўнапраўя“ сваей мовы і культуры ў сваім краі. Чарговым этапам далейшай барацьбы зьяўляецца здабыцьцё панаваньня сваей мовы і культуры ў сваім культурна-нацыянальным жыцьці ў сваей частцы дзяржаўнай тэрыторыі Бэльгіі. Цяпер гэтая барацьба паміж валлонамі і флямандамі ідзе за Унівэрсытэт у м. Геньце (Гендава — Гент). Фляманды трэбуюць „флямандызацыі“ і гэтай важнай культурна-навуковай пляцоўкі ў іхнім краі.

Барацьба гэтая адбілася вельмі сільна і ў лоне ўраду, на падставе хваляваньняў і зьменаў у ўрадавай большасьці ў парлямэнце. Большасьць ураду, складаючыся з „каталіцкай“ партыі, на чале з прэмьерам, згадзілася на далейшыя ўступкі флямандам. Але „лібэральныя“ сябры ўраду рашуча адмовіліся падпісываць урадавы законапраект, які прызнае перавагу флямандзкай мовы ў Генцкім Унівэрсытэце. Тады ўвесь урад падаўся ў адстаўку. Кароль прыняў адстаўку і ізноў даручыў таму-ж Жаспару злажыць новы габінэт. Жаспар запрасіў у склад ураду тых самых міністраў.

Барацьба Амэрыкі з Англіяй за паўдзённы полюс.

30,XI амэрыканскі лятун Byrd, які ўжо лётаў над паўночным полюсам, праляцеў першы над полюсам паўдзённым. Гэта выклікала вялізарны энтузіязм ува ўсей Амэрыцы. Прэзыд. Хувэр зараз прывітаў адважнага лятуна тэлеграмай з падзякай.

Як данёс зараз-жа Byrd, яму прышлося праляцець 1600 кіл. у страшэнна цяжкіх варунках,—без параўнаньня горшых, як у экспэдыцыі на поўнач. Паўдзённы полюс, як аказалася, прыпадае на мясцовасьць сярод высокіх гораў, пакрытых вечным сьнегам, і ляжыць на вышыні 4.000 мэтраў над роўнем мора.

Адкрыцьцё паўдзённага полюса амэрыканскім лятуном вельмі ўстрывожыла Англію, якая лічыць, што ўсе землі на зямной кулі, якія не належуць выразна да каго-іншага, ўжо тым самым належуць да Англіі... Англійскі ўрад таму зараз-жа пасьля выляту Byrd'а паслаў Амэрыцы ноту, ў якой—трэбуе прызнаць дзяржаўныя правы Англіі на цэлы рад тэрыторыяў навокал полюсу—прасторам звыш 65 мільёнаў акраў. Амэрыка зараз-жа адказала, што лічыць усе гэтыя прэтэнзыі што найменш „няяснымі“, дый што, не ўваходзючы ў іх разгляд, уважае, што мае на гэтыя тэрыторыі, з якімі зьвязаны імёны яе найадважнейшых сыноў—дасьледчыкаў і мільянэраў, фінансаваўшых іх выправы;—у кожным разе—няменшыя правы, як Англія. Гэтая заява амэрыканскага ўраду напісана вельмі ветлівым, але няменш станоўчым тонам. Хочаш—ня хочаш, прыдзецца англійцам і тут падзяліцца з Амэрыкай, як і сваей „сувэрэннай уладай“—над акіянамі.

Перачытаўшы газэту —
перадай другому.

Урачыстая Акадэмія з прычыны дзесятых угодкаў сьмерці Івана Луцкевіча.

Дня 17 лістапада б. г. Пэдагагічнай Радай Віленскай Беларускай Гімназыі і Бэларускім Студэнскім Саюзам была ладжана Урачыстая Акадэмія, дзеля ўшанаваньня сьветлае памяці Івана Луцкевіча, ў зьвязку з прыпадаючымі дзесятымі ўгодкамі ягонае сьмерці.

Іван Луцкевіч з ўсіх змагароў за народную справу сваей ахвярнай і ўмелай працай найбольш прынёс заслугаў для беларускага народу. Дзеля гэтага на Акадэмію зьявілася многа грамадзянства, каб ня гледзючы на свае розныя пераконаньні ўшанаваць ягоную сьветлую і так дарагую для кожнага Беларуса памяць.

Акадэмію распачаў уступным словам Дырэктар Беларускае Гімназіі Р. Астроўскі, які ў кароткіх але гарачых словах падкрэсьліў тую вялікую страту, якую беларускі народ панёс у асобе Івана Луцкевіча.

Пасьля гэтага наступіў рэфэрат студэнта Ст. Станкевіча аб жыцьці і дзейнасьці Івана Луцкевіча, які падкрэсьліваючы вялікія заслугі Івана Луцкевіча для беларускага народу, слушна зазначыў, што Іван Луцкевіч быў першым, які беларускі адраджэнскі рух узьвёў на шлях сьвядомага і масавага ўсестароньняга адраджэньня Беларусі, на той шлях, па якім беларускі адраджэнскі рух ідзе і сяньня.

Наступным пунктам праграмы былі ўспаміны ўчасьнікаў Акадэміі аб Івану Луцкевічу, успаміны тых, якія Яго асабіста знал і разам з ім працавалі.

Першым узяў голас гр. А. Трэпка, які ў гарачых словах падкрэсьліў безграцічную ахвярнасьць Івана Луцкевіча для беларускае справы. Прыпомніў, як калісьці ў цяжкія часы царскае рэакцыі прыходзілася весьці грамадзкую працу, калі Іван Луцкевіч самаадданна і з нязвычайнай умеласьцю патрапляў перамагаць усе перашкоды.

З наступных прамоўцаў слова прызнаньня для ахвярнае дзейнасьці Івана Луцкевіча дакінуў пасол на Сойм Я. Станкевіч.

Пасьля гэтага забраў голас пасол на Латвійскі Сойм і кіраўнік Беларускага Аддзелу пры Міністэрстве Асьветы ў Латвіі В. Пігулеўскі, які між іншым зазначыў, што некаторыя людзі ў Лібаве, гдзе Іван Луцкевіч вучыўся ў першых клясах гімназіі, яшчэ сяньня яго памятаюць, як нязвычайна энэргічнага і ідэйнага хлопца. Прамоўца прыраўнаваў да Тварца беларускага адраджэнскага руху—такога ж Тварца руху латыскага—няздаўна памёршага паэта Райніса.

Ад Літоўскага грамадзянства прамаўляў Др. Шлапэліс, які адзначыў той мамэнт, калі Іван Луцкевіч у 1906 г. ў Вільні запачаткаваў беларускую прэсу, выдаючы сваімі стараньнямі „Нашу Долю“, а потым „Нашу Ніву“.

Ад Польскага грамадзянства прамаўлялі праф. мэцэнас Пятрусэвіч і мэцэнас І. Загорскі, якія між іншым адзначылі безграцічную ідэйнасьць Івана Луцкевіча, які толькі і жыў думкамі аб Беларусі.

Ад Жыдоўскага грамадзянства ў Вільні ўзяў голас сэнатар Др. Шабад, стары супрацоўнік Івана Луцкевіча на віленскім груньце. Апошнім прамаўляў спэцыяльна прыехаўшы з Варшавы Р. Земкевіч, які між іншым падкрэсьліў, што калі б на паседжаньні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ў Менску дня 25-III. 1918 ня было Івана Луцкевіча, то вельмі сумліўна, ці прайшла-б пастанова аб абвешчаньні незалежнасьці Беларусі.

Наступным пунктам праграмы былі дэклямацыі вершаў, пасьвячаных Івану Луцкевічу. Тут выступілі здольны малады паэт А. Бартуль, С. Сарока, Хв. Ільяшэвіч і вучань гімназіі Я. Касьцюкевіч.

Пасьля кароткага перарыву хор студэнскі і хор Беларускае Гімназіі кожны асобна прапяялі па некулькі беларускіх песьняў.

На асаблівую ўвагу заслугоўваець выступ гр. Бароўскай-Пігулеўскай. Яе музычныя выступленьні выклікалі вялікае ўражаньне сярод прысутных.

Наагул трэба зазначыць, што Акадэмія прайшла вельмі ўдала і хіба не ў аднаго выклікала яна глыбокае пачуцьцё жалю над прадчасным адходам ад нас Івана Луцкевіча—найвялікшага змагара за адраджэньне Беларусі і адначасна цьвёрдую пастанову ісьці шляхамі ягонымі.

К. Т.

Сьвяткаваньне 400-лецьця Статуту Вялікага Княства Літоўскага.

Дня 30 лістапада б. г. у залі Беларускае Гімназіі адбылося ўрачыстае Сьвяткаваньне 400-лецьця першага Кодэксу Беларускага правадаўства — Статуту Вялікага Княства Літоўскага, які быў зацьверджаны на Віленскім Сойме ў 1529 г.

Факт абвешчаньня Статуту сьведчыць аб вялікім разьвіцьці і культуры беларускага народу ў XVI ст., бо, хоць Статут абавязываў усе землі Вялікага Княства Літоўскага, г. зн. апроч беларускіх — літоўскія і украінскія, то аднак быў пісаны толькі пабеларуску і абапёрты на беларускім звычаёвым праве. Дзеля гэтага, сёлетні юбілей—400 лецьця выданьня Статуту—мае для нас вялікае значэньне, бо адкрывае перад нашымі вачыма адзін з найвялікшых нацыянальна-культурных мамэнтаў нашае мінуўшчыны.

Сьвяткаваньне распачаў уступнай прамовай гр. А. Трэпка, які ў гарачых словах зазначыў вялікую вагу Статуту для беларускае культуры.

Пасьля наступіў рэфэрат гр. А. Луцкевіча на тэму: „Статут В. Кн. Літоўскага на фоне эволюцыі социяльных адносінаў на Беларусі“. Прэлегэнт ясна давёў, што факт кодэфікацыі беларускага права ў постаці Статуту быў вынікам глыбокіх зьменаў у галінах социяльнай, эканамічнай і культурнай, якія адбыліся на Беларусі ў XV і XVI в. в.

Пасьля прачытаў абшырны рэфэрат гр. А. Знанюк на тэму: „Статут як памятка баларускага права“, у якім прэлегэнт між іншым падкрэсьліў, што Статут быў вытварам толькі беларускага правадаўства, бо ў яго аснову лягло беларускае звычаёвае права. Культурная перавага Беларусаў над іншымі народамі Вялікага Княства Літоўскага, г. зн. Літвінамі і Украінцамі, пацягнула за сабой і перавагу беларусаў у галіне юрыдычна-праўнай.

Трэці рэфэрат прачытаў др. Я. Станкевіч на тэму: „Мова Літоўскага Статуту“. Рэфэрэнт заўважыў, апіраючыся на шырокія крыніцы, што ўсе найстарэйшыя беларускія юрыдычныя памяткі былі пісаныя толькі пабеларуску. „Літоўскі-ж Статут“, як нават цьвердзіць цэлы рад польскіх і расейскіх вучоных, быў пісаны ў беларускай літэратурнай урадавай мове, якая ў той мамэнт панавала ня толькі на беларускіх землях, але нават мела месца ў жыцьці ўрадовым на землях этнографічна літоўскіх і ўкраінскіх.

Такім чынам бачым, як высока стаяла на той час баларуская культура, калі беларускі народ у эпосе Вялікага Княства Літоўскага меў гэткую перавагу над Літвінамі і Украінцамі ў усіх галінах культурна-грамадзкага жыцьця.

Варта адзначыць, што гэтыя цьверджаньні, абасноўаныя нават заграцічнай навукай, вельмі непадабаліся віленскім літоўцам, бо вось у літоўскай газэце „Vilniaus Rytojus“ з дня 7 б. м. спатыкаем аж цэлы артыкул, у якім нязнаны аўтар выводзе адносна Літоўскага Статуту проста абсурдныя тэорыі, якія разьмінаюцца як з навуковымі досьледамі іншых народаў, а нават і самых літвіноў.

Тут між іншым гаворыцца, што Беларусаў, як такіх, у XVI в. яшчэ зусім ня было, што „Літоўскі Статут“ быў вытварам культуры літоўскага народу, што ўрэшце быў ён пісаны ў царкоўна-славянскай мове з вялікай прымешкай слоў літоўскіх і многа гэткіх недарэчнасьцяў. У супярэчнасьці з гэтым у літоўскай школьнай кніжцы „Гісторыі Літоўскае Літэратуры“ В. Заянчкоўскаса выразна гаворыцца, што „Літоўскі Статут“ быў пісаны ў беларускай мове, званай на той час „рускай“.

Так няўдалае прысвоіваньне Статуту некаторымі літоўскімі шовіністамі выклікаць можа адно толькі сьмех, бо паважна разглядаць гэтую выхадку абсалютна немагчыма!

Прасутны.

Хроніка.

+ **У Беларускім Коопэратыўным Банку.** Як ведама, у часе разгрому Б. С. Р. Грамады шмат пацярпеў Беларускі Коопэратыўны Банк у Вільні; ня толькі былі арыштаваны і аддадзены пад суд тварцы і кіраўнікі Банку—грамадзяне Астроўскі, Шнаркевіч і сьв. Коўш, але і некалькі тысяч злотых—укладаў грамадзкіх паслоў—былі забраны з Банку судовымі ўладамі, як „рэчавыя довады“. Гэтая выемка адбілася вельмі блага на працы Банку, які быў прымушаны вельмі значна абмежыць выдаваньне пазык сялянскай беднаце. Ня гледзячы на тое, што апэляцыйны суд адбыўся яшчэ ў марцы месяцу с. г., зварот грошы, з якіх арышт быў зьняты, задзержываўся аж да канца лістапада. Толькі ў апошнія дні ўся заарыштованая сума вернена Банку.

Спадзяемся, што Банк цяпер здолее здаволіць пазыкамі значную лічбу нашых сялян—сяброў Банку, якія ўжо даўно дарэмна чакаюць на гэткую помач у іх бядзе.

+ **З Віленскай Беларускай гімназіі.** Прыймаючы пад увагу, што з 16 жніўня г. г. гімназія прымушана плаціць арэндную плату за займанае ў Троецкіх мурох памяшчэньне Дырэкцыі Публічных Работ у суме 6.000 злот. у год (500 зл. у месяц) Бацькаўскі К-т памянёнай гімназіі на паседжаньні сваім 1-га лістапада г. г. лічучыся з неабходнымі выдаткамі пастанавіў павялічыць плату за навуку на другія паўгодкі 1929-30 шк. году, устанавіўшы такім чынам наступную плату для паасобных клясаў:

для	I клясы—	35	зл.	за поўгодкі
„	II „	50	„	„
„	III „	60	„	„
„	IV „	70	„	„
„	V „	85	„	„
„	VI „	95	„	„
„	VII „	110	„	„
„	VIII „	130	„	„

Бедныя вучні, так як і раней, за добрыя пасьпехі будуць звальняцца ад платы за навуку ці то поўнасьцю ці то часткаю.

Сяброўскія складкі ў Бацькоўскі К-т у суме 10 зл. у год (па 5 зл. у паўгодкі) **павінны ўнесьці ўсе бацькі (апякуны) бяз вынятку.**

+ Згодна з загадам Міністэрства Асьветы заняткі ўва ўсіх школах перад Калядамі будуць **спынены ўсуботу 21 сьнежня** пасьля ўсіх лекцыяў.

+ **Арышт вучнаў Віленскае Беларускае Гімназіі.** У суботу, 7 сьнежня, у Вільні адбываліся пахароны Юстына Юхны, сябры Т-ва Беларускае Школы, б. грамадаўскага дзеяча. На магіле была зроблена палітычная маніфэстацыя, якую разагнала паліцыя. Пры гэтым арыштаваны 46 асоб, у тым 6 вучняў Віленскае Беларускае Гімназіі з 5 і 6 клясы, прымаўшых учасьце ў пахаронах.

+ **Беларускае Дабрадзейнае Т-ва.** 27-га гэтага сьнежня адбудзецца агульны гадавы сход Беларускага Дабрадзейнага Т-ва.

Парадак дня:
1) Справаздача Ураду аб дзейнасьці Т-ва.
2) Фінансавая справаздача Рэвізыйнае Камісіі.
3) Плян працы на будучыню.
4) Выбары Управы Т-ва і Рэвізыйнае Камісіі.
5) Бягучыя справы і вольныя прапановы.

Сход адбудзецца ў памяшчэньні Віленскай Беларускай Гімназіі (Вострабрамская вул. № 9) і пачнецца ў 17 гадзін.

У прыпадку адсутнасьці неабходнага кворуму ў вызначаны час, праз гадзіну г. зн. у 18 гадзін адбудзецца паўторны сход, які будзе правадзейны пры ўсялякай лічбе асоб.

Управа Т-ва.

Рэдактар-Выдавец: М. Сіняўскі. Друкарня Я. ЛЕВІНА Вільня, Нямецкая 22.